

1 MAJETKOVÁ A KAPITÁLOVÁ VÝSTAVBA PODNIKU

Cíl kapitoly

V této kapitole se dozvíte co jsou to majetková a kapitálová výstavba podniku. Naučíte se z čeho je podnik složen, z jakých zdrojů je možno podnik financovat a zejména jaký je vztah mezi majetkem a kapitálem v podniku. Dozvíte se jaká existují obecně platná pravidla financování a kapitálové struktury a jak je v praxi využít. Také se naučíte zjišťovat kapitálovou potřebu a seznámíte se s možnostmi jejího krytí. V neposlední řadě se seznámíte s peněžním tokem v podniku.

Časová zátěž

Na prostudování této kapitoly budete potřebovat přibližně 4 hodiny, na zodpovězení otázek uvedených na konci kapitoly budete potřebovat přibližně dalších 30 minut. Na třetí soustředění byste měli mít tuto kapitolu nastudovanou.

Provozování podniku vyžaduje vybavení potřebnými prostředky (stroje, budovy, materiál, dopravní prostředky, licence a patenty, zboží atd.). Konkrétní složení těchto prostředků se označuje jako majetek podniku. Zdroj z něhož tento **majetek** vznikl (tzn. jeho finanční krytí) se označuje jako **kapitál**.

Majetek - konkrétní složení prostředků, které podnik využívá při uskutečňování své činnosti. Vyjadřuje „co podnik vlastní“.

Kapitál - zdroj krytí majetku, původ, z něhož majetek vznikl. Vyjadřuje „komu co patří“.

Písemným přehledem struktury majetku (aktiv) a struktury kapitálu (pasiv) v peněžním vyjádření je **rozvaha**. Přehled má formu účtu, kde na levé straně je zachycen majetek a na straně pravé kapitál.

Formální výstavbu rozvahy schematicky znázorňuje navazující přehled:

Aktiva	Rozvaha k 31.12.20..	Pasiva
Dlouhodobý majetek Dlouhodobý hmotný majetek Dlouhodobý nehmotný majetek Finanční majetek		Vlastní kapitál
Oběžný majetek Zásoby Pohledávky Finanční majetek		Cizí kapitál Dlouhodobé závazky Krátkodobé závazky
Ostatní aktiva (bilanční ztráta)		Ostatní pasiva (bilanční zisk)

Tab.č.1. Základní struktura rozvahy podniku

1.1 Majetková struktura podniku

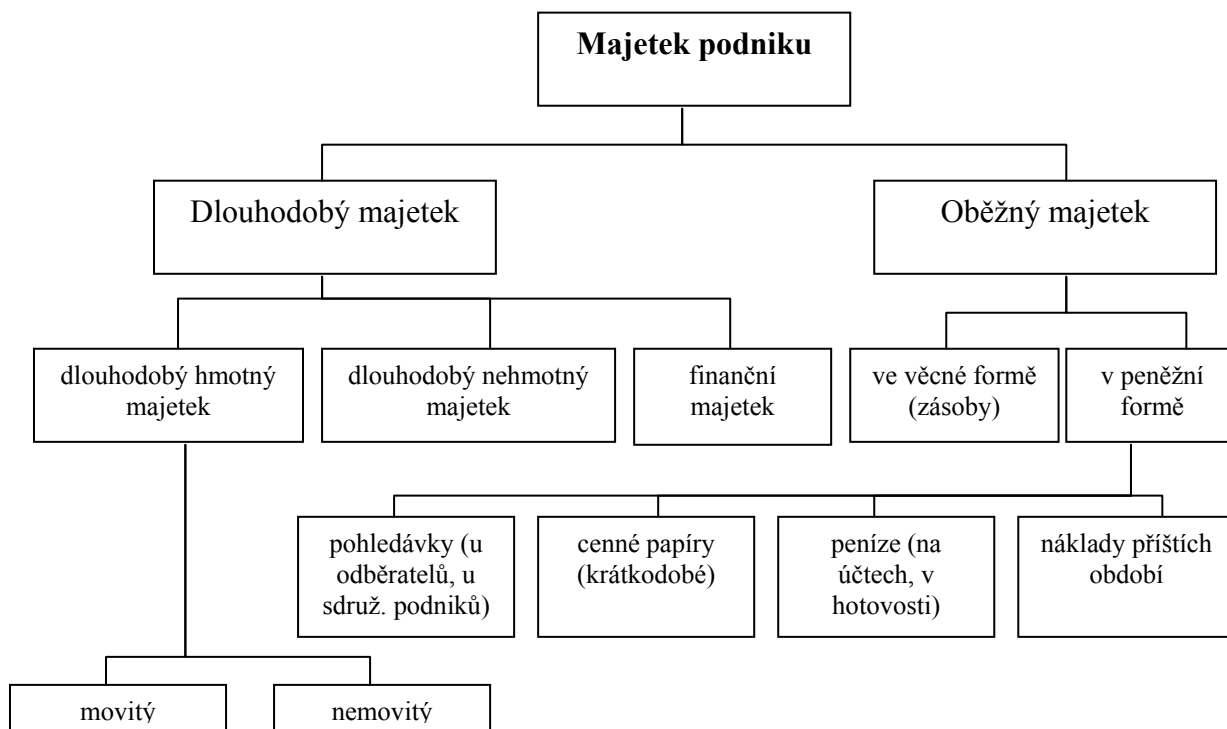
Majetek podniku (Obchodní zákoník používá termínu „obchodní majetek“) zahrnuje soubor všech věcí, peněz, pohledávek a jiných majetkových hodnot, které podnikatel vlastní a které slouží k jeho podnikání. Člení se na dvě základní skupiny prostředků, které se liší dobou

využívání v provozu podniku a svou cenou. Podrobné členění majetkové struktury je patrné z následujícího přehledu v obrázku č.40

První skupinu tvoří majetkové složky označované jako **dlouhodobý majetek**, druhou skupinou jsou majetkové komponenty, zahrnované pod pojem **oběžný majetek**.

Dlouhodobý majetek (stálý, zařizovací, fixní, neoběžný) slouží v podniku dlouhou dobu (déle než jeden rok), nespotřebovává se najednou, opotřebovává se postupně (kromě pozemků). Úměrně tomuto postupnému **opotřebovávání** se přenáší jeho hodnota do nákladů podniku ve formě **odpisů**. Vzhledem k tomu že dlouhodobý majetek je využíván v podniku dlouhodobě (budovy i desítky let) patří rozhodování o jeho pořízení k nejvýznamnějším. Členění dlouhodobého majetku je zřejmé z obrázku č.40.

Oběžný majetek (krátkodobý, provozovací, provozní, v angl. working capital, tj.pracovní kapitál) na rozdíl od investičního majetku působí v podniku krátkodobě. Je v podniku přítomen jak ve věcné podobě (zásoby materiálu, výrobků, rozpracované výroby apod.), tak v podobě peněžní (peníze v pokladně, na účtech, v bance, pohledávky, krátkodobý finanční majetek atd.). Označení oběžný majetek pro všechny jeho složky se využívá proto, že jedna jeho forma přechází v jinou. Za peníze je nakoupen materiál, který je postupně přetvářen v nedokončené výrobky, ty pak v hotové výrobky, hotové výrobky následně v pohledávky a pohledávky pak se proměňují v peníze atd. Na rozdíl od investičního majetku, jehož obrat je velmi pomalý (např. stroje se „obrábí“ 1 za 10 let), oběžný majetek je neustále v pohybu (např.v obchodě se „obrací“ za několik dní). Důležitým ukazatelem využití oběžného majetku je rychlost jeho obratu, čím je rychlejší jeho obrat, tím, za stejných podmínek, bude vyšší zisk. Podrobné členění oběžného majetku je zřejmé z obrázku č. 41.

Obr.č.1. Majetková struktura podniku

Oběžný majetek v rámci procesu podnikového obratu slouží i k úhradě závazků (dluhů) podniku. K vyrovnání svých závazků podnik využívá především peníze. Nemá li k dispozici platební prostředky, musí použít i ostatní oběžný majetek, příp. i dlouhodobý majetek (to ovšem může ohrozit jeho existenci). Schopnost podniku hradit své závazky ve stanovených

termínech souvisí s jeho likviditou a likvidností jeho majetkových složek o nichž bylo již hovořeno v kapitole č.9.

1.2 Pravidla financování a kapitálová struktura

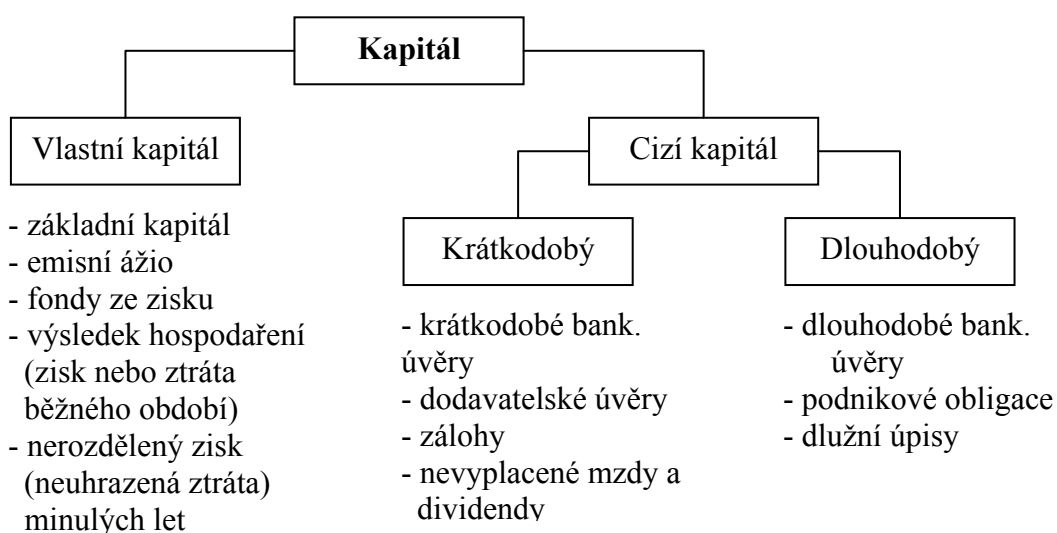
Kapitálovou strukturou se rozumí složení zdrojů sloužících ke krytí majetku podniku. Jestliže vložil kapitál do podniku vlastník či spoluvlastníci podniku označujeme jej jako **vlastní kapitál**. Jestliže kapitál vložil věřitel (např. banka) jedná se o **cizí kapitál** (dluh).

Vlastní kapitál (ručitelský kapitál) – finanční prostředky vložené do podniku vlastníkem, či spoluvlastníky formou peněžitých i nepeněžitých vkladů.

Cizí kapitál (věřitelský kapitál) – finanční prostředky, které získal podnik od cizích osob a které pro něj představují dluh, který musí v určené době splatit.

Celková velikost kapitálu podniku je ovlivňována řadou činitelů, patří mezi ně např. obor podnikání, velikost podniku, stupeň využití techniky, rychlost podnikového obratu apod.

Kapitálovou strukturu podniku schematicky znázorňuje obrázek č.42.

Obr.č.2. Kapitálová struktura podniku

Základní kapitál je tvořen peněžními i nepeněžními vklady vlastníka či společníků. **Emisní ážio** vzniká u akciové společnosti při emisi akcií a představuje rozdíl mezi jejich tržní a nominální hodnotou. **Fondy ze zisku** jsou vytvářeny ze zisku podniku po zdanění a tedy z interních zdrojů.

Pro stanovení vnitřní skladby kapitálu lze využít **pravidel financování**. Tato základní empirická pravidla se nezabývají výší potřebného kapitálu, ale jeho strukturou. Moderní teorie disponuje teoreticky sofistikovanějšími metodami optimalizace kapitálové struktury, ale pravidla financování zůstávají východiskem úvah o finanční politice podniku při vytváření kapitálové struktury.

Důležité jsou zejména následující pravidla:

Pravidlo vertikální kapitálové struktury

Pravidlo horizontální majetkově-kapitálové struktury

- zlaté pravidlo financování
- zlaté bilanční pravidlo

Pravidlo vertikální kapitálové struktury se týká pouze skladby kapitálu a nemá tedy žádný vztah k použití finančních prostředků. Pravidlo stanovuje, že poměr vlastního a cizího kapitálu by měl být 1:1. V rámci bilanční analýzy představuje tento vztah **stupeň zadlužení (SZ)**, vypočtený podle následujícího vzorce.

$$SZ = \frac{\text{cizí kapitál}}{\text{vlastní}} * 100$$

Existence tohoto pravidla je odůvodňována tím, že vlastníci podniků se musí podílet svými kapitálovými vklady na financování podniku alespoň stejným dílem jako věřitelé.

Ke stupni zadluženosti se váže tzv. Leverage-Effect (pákový efekt). Označuje se tak zvýšení rentability vlastního kapitálu cizím financováním investic, jejichž celková rentabilita je vyšší než úrok smlouvený pro cizí kapitál. Jestliže je úrok z cizího kapitálu vyšší než celková rentabilita působí tento efekt negativně.

Pravidlo horizontální struktury kapitál-majetek se týká vztahu mezi kapitálem a majetkem resp. mezi dobou vázanosti kapitálu v majetku a dobou, po níž je kapitál k dispozici. Toto pravidlo je tvořeno dvěma dílčími pravidly:

Zlaté pravidlo financování – říká, že mezi dobou, po kterou je kapitál vázán v majetku, a dobou, po níž je tento kapitál k dispozici, musí být shoda. Dodržování tohoto pravidla má zajistit platební schopnost podniku v termínech závazků ke splácení.

Zlaté bilanční pravidlo – má dvě verze. V nejužším pojetí toto pravidlo říká, že **dlouhodobý majetek je nutno financovat vlastním kapitálem** a v širším pojetí stanoví, že dlouhodobý majetek má být financován **dlouhodobým** (vlastním a dlouhodobým cizím) kapitálem. Uvedená vymezení můžeme rozšířit do podobí nejšířšího pojetí. Toto pojetí stanoví, že je třeba aby všechen dlouhodobě vázaný kapitál byl také dlouhodobě profinancován. Vedle dlouhodobého majetku dlouhodobě váží kapitál i některé složky oběžného majetku. Jedná se o tzv. železné zásoby, tvořené např. pojistnými zásobami materiálu nebo zboží, nutnými pro zabezpečení chodu podniku. Zbývající části oběžného majetku mohou být financovány krátkodobě. Poznatky z praxe ukazují, že zlaté bilanční pravidlo ve svém užším pojetí není dodržováno. Je ale zřejmý zájem podniků zajistit financování dlouhodobě vázaného majetku dlouhodobým kapitálem. Rozhodování o využití vlastního či cizího kapitálu závisí na řadě činitelů, patří mezi ně situace na kapitálovém trhu rozdílly ve zdaňování vlastního a cizího kapitálu.

1.3 Zjištění kapitálové potřeby a jejího krytí

Zjištění kapitálové potřeby u **dlouhodobého majetku** poměrně jednoduché, podkladem jsou investiční propočty u jednotlivých investičních projektů. Pokud je zřizován nový podnik, kapitálová potřeba pro pořízení investičního majetku se rovná součtu pořizovacích hodnot jednotlivých složek investičního majetku. Při postupném pořizování jednotlivých složek majetku v průběhu existence podniku lze využít pro financování reinvestic, ale i rozšiřovacích investic, odpisů a tak snižovat kapitálovou potřebu.

Zjištění kapitálové potřeby pro **oběžný majetek** je podstatně obtížnější. Odhadnout kapitálovou potřebu pro krytí oběžného majetku lze s využitím propočtu v němž se vynásobí účetní náklady jednoho výrobního dne průměrnou dobou vázanosti kapitálu.

Příklad

Denně vynaloženo..... 100 000 Kč na:

materiál

pracovní výkon

nakupované služby

Doba:

skladování materiálu 10 dnů

výroby..... 5 dnů

skladování hotových výrobků..... 10 dnů

požadavky zákazníků na úvěr 25 dnů

Celkem.....50 dnů

Určete, kdy může podnik očekávat zisk likvidních prostředků.

Určete, jaká je potřeba kapitálu v oběžném majetku podniku.

Řešení

Získání likvidních prostředků lze očekávat po 50 dnech.

Potřeba kapitálu v oběžném majetku = 100 000 Kč* 50 dnů = 5 000 000 Kč.

1.4 Analýza cash flow

Zisk, který představuje rozdíl mezi výnosy a náklady je jen účetní veličinou, nevyjadřuje skutečnou částku peněz. Skutečné peníze představuje mezi peněžními příjmy a peněžními výdaji, který se označuje „cash flow“ (peněžní tok).

Cash flow - je ukazatel udávající příliv prostředků z podnikových operací

Tento ukazatel umožňuje získat přehled o likvidní situaci a finančním vývoji podniku. Orientuje se na tokové veličiny zachycující strukturní a peněžně měřené změny v pohotových finančních prostředcích. Cash flow slouží jako kontrolní a plánovací veličina. Umožňuje analyzovat finanční situaci podniku v minulosti i plánovat finanční operace v budoucnosti.

Obvykle se Cash flow zjišťuje **nepřímo**, prostřednictvím peněžních příjmů a peněžních výdajů a hospodářského výsledku za dané období. Výpočet je patrný z následujícího vzorce:

Roční přebytek (zisk)
+ náklady neznamenající peněžní výdaje
- výnosy neznamenající peněžní příjmy

= cash flow (rozdíl příjmů a výdajů)

Ve zjednodušené podobě se cash flow stanoví jako součet zisku za období, odpisů a tvorby rezerv.

Přímo se cash flow stanoví propočtem, jako rozdíl účetních výnosů znamenajících zároveň peněžní příjmy a účetních nákladů, které jsou zároveň peněžními výdaji. Výsledky obou způsobů stanovení jsou stejné. Pro externího pozorovatele je ale přímý výpočet cash flow nemožný. Vyžaduje totiž využití ukazatelů vnitropodnikového finančního plánování.

Obě metody, jak uvádí Synek, rozlišují tři oblasti činnosti podniku:

provoz – zahrnuje výrobu a prodej výrobků a služeb; této oblasti se týkají výsledky provozní činnosti (provozní zisk), změny pohledávek u odběratelů, změny závazků u dodavatelů, změny zásob a jiné

investice – této oblasti se týkají změny investičního majetku a jeho zdrojů

finance – tato oblast se týká fondů, vytvářených s použitím úvěrů a jiných dluhů, splátek dluhů, placení dividend atd.

Pro výpočet a sledování cash flow v podnicích jsou k dispozici počítačové programy. Cash flow je v praxi i kritériem při veškerém rozhodování. Promítá se to i v běžném finančním plánování, které se zaměřuje právě na peníze.

Shrnutí kapitoly

Majetkem podniku se rozumí souhrn všech věcí, peněz, pohledávek a jiných majetkových hodnot, které patří podnikateli a slouží jeho podnikání. Člení se na stálý (investiční, zřizovací, fixní) majetek (slouží podniku déle než 1 rok, opotřebovává se postupně a úměrně tomu přináší jako odpisy svou hodnotu do nákladů) a na oběžný (krátkodobý, provozovací, provozní) majetek (ve formě surovin, materiálu, peněz, pohledávek které se neustále mění). Majetková struktura ovlivňuje likviditu podniku. Vyšší likvidita podniku snižuje nebezpečí platební neschopnosti a zároveň snižuje výnosnost jeho kapitálu. Majetková struktura podniku je dána jednak odvětvím a typem podniku, jednak finanční politikou podniku. Finanční zdroje podniku, které kryjí jeho majetek se označují jako kapitál. Jeho základní členění je na vlastní a cizí (krátkodobý a dlouhodobý) kapitál. Pravidla financování vychází z dané kapitálové potřeby a stanoví základní zásady v tom, které prostředky financování je třeba ke krytí kapitálové potřeby. Nejdůležitějšími jsou pravidlo vertikální kapitálové struktury a pravidlo horizontální majetkově-kapitálové struktury. Které existuje ve dvou formách a to jako zlaté pravidlo financování a zlaté bilanční pravidlo. Zjištění kapitálové potřeby u investičního majetku je možné z investičních plánů, u oběžného majetku lze potřebu kapitálové potřeby odhadnout prostřednictvím násobku průměrné doby vázanosti a účetních nákladů jednoho výrobního dne. Cash flow jako ukazatel charakterizující příliv prostředků z podnikových operací umožňuje získat přehled o likvidní situaci a finančním vývoji podniku. Cash flow slouží jako kontrolní a plánovací veličina. Lze jej vypočítat nepřímo pomocí peněžních příjmů a výdajů nebo přímo jako rozdíl všech výnosů znamenajících zároveň peněžní příjem a všech nákladů, které jsou zároveň peněžními výdaji.

Otázky k zamyšlení

1. Proč se musí aktiva a pasiva rovnat?
2. Proč bychom se měli řídit pravidlem vertikální kapitálové struktury, když víme o existenci pákového efektu?
3. Jak souvisí cash-flow s rozvahou a výkazem zisků a ztrát?
4. Jak souvisí likvidita s horizontálními pravidly financování? Charakterizujte.

2 ÚČETNÍ ZÁVĚRKA

Cíl kapitoly

V této kapitole se dozvíte co je to účetní závěrka, jaké jsou její jednotlivé složky a k čemu podniku slouží. Podrobněji se seznámíte s rozvahou, výkazem zisků a ztrát, s přílohou k účetní závěrce a s výkazem o peněžních tocích. Ne však jako s účetními výkazy, ale jako s výkazy nutnými k hodnocení ekonomické činnosti podniku a k jejímu budoucímu plánování.

Časová zátěž

Na prostudování této kapitoly budete potřebovat přibližně 4 hodiny, na zodpovězení otázek uvedených na konci kapitoly budete potřebovat přibližně dalších 30 minut. Na třetí soustředění byste měli mít tuto kapitolu nastudovanou.

Účetní závěrku sestavují podnikatelské subjekty (účetní jednotky) na konci účetního období. Je výsledkem účetní uzávěrky, v jejímž rámci se uzavírají účty a provádějí činnosti vedoucí k co nejpřesnějšímu zachycení majetku, kapitálu, nákladů a výnosů podniku. Mezi tyto činnosti patří např. inventarizace, vytváření rezerv, časové rozlišení, tvorba opravných a dohadných položek atd. Účetní závěrka je tvořena **rozvahou** (bilancí) a **výkazem zisků a ztrát** (výsledovkou). Podniky, které mají povinnost účetní závěrku ověřit auditorem a údaje z ní zveřejnit, doplňují oba výkazy **přílohou**.

Úkolem účetní závěrky je věrně informovat o finančním postavení podniku k určitému datu (rozvaha) a o výsledku jeho činnosti za sledované účetní období (výkaz zisků a ztrát). Informaci o změnách ve finanční situaci poskytuje příloha. Výkazy účetní závěrky jsou také podkladem pro přiznání daně.

Typy účetní závěrky:

řádna (k 31.12.)

mimořádná – při likvidaci, konkurzu, zrušení bez likvidace apod.

Akciové společnosti, které překročily nebo dosáhly alespoň jedno z uvedených kritérií: **sumy celkových aktiv** více než 40 mil. Kč nebo **roční úhrn čistého obrátu** více než 80 mil. Kč nebo **průměrný přepočtený stav zaměstnanců** v průběhu účetního období více než 50, podléhají povinně auditu (příp. ostatní společnosti nebo družstva, která splňují alespoň dvě z předchozích tří kritérií). Tyto společnosti mají zároveň povinnost sestavovat účetní závěrku v plném rozsahu a zveřejňovat údaje z ní v Obchodním věstníku. Ostatní podniky mohou předkládat účetní závěrku ve zkráceném rozsahu a její výsledky zveřejňovat nemusí. Podniky, které vytváří ekonomické seskupení (holding, koncern) sestavují tzv. **konsolidovanou účetní závěrku**, jako by se jednalo o jednu účetní jednotku. Při jejím sestavení se musí vyloučit vzájemné kapitálové vztahy mezi mateřskou a dceřinými společnostmi.

2.1 Rozvaha

Rozvaha je písemný přehled o majetku podniku a zdrojích jeho kapitálového krytí, sestavený k určitému datu. Protože zachycuje konečné stavy účtů, označuje se jako stavový odpočet. V rozvaze jsou zachycena:

pasiva (kapitál) - součet všech dluhů podniku u vlastníků (např. základní kapitál) a věřitelů (cizí zdroje – např. bankovní úvěry, závazky vůči dodavatelům apod.) a zdrojů vytvořených podnikem (např. fondy ze zisku, nerozdělený výsledek hospodaření apod.), vyjadřuje původ finančních prostředků a

aktiva (majetek) - v podniku používané hospodářské a peněžní prostředky, znázorňuje použití finančních prostředků.

Rozvaha porovnává stavy aktiv a pasiv v jediném momentu, bilančním dni. Ukazuje také výsledek za dané období. Nepodává ale informaci o vzniku výsledků. K tomu slouží výkaz zisků a ztrát.

Struktura aktiv i struktura pasiv byla probrána v kapitole Majetková a kapitálová výstavba podniku.

Úkoly, které určují zákonné předpisy rozvahám, jsou (jak uvádí Wöhe) následující:

- ochrana věřitelů – před skreslenými informacemi o majetkové a finanční situaci a hospodářských výsledcích
- ochrana společníků – manažerských podnicích
- ochrana zaměstnanců – se smluvním podílem na zisku
- ochrana finančních úřadů – před zkreslením daňového základu
- korektura podkladů pro vyměření daní
- ochrana v podniku zainteresované veřejnosti
- ochrana podniku před náhlým zhroutilím.

2.2 Výkaz zisku a ztrát

Výkaz zisků a ztrát, neboli výsledovka srovnává veškeré výnosy a veškeré náklady určitého účetního období. Zjišťuje tak nejen hospodářský výsledek jako rozdíl (saldo) mezi součtem výnosů a součtem nákladů, ale ukazuje také zdroje výsledku. Vysvětluje vznik dosaženého hospodářského výsledku.

Zjišťování hospodářského výsledku je založeno na zúčtování nákladů a výnosů a ne na zúčtování příjmů a výdajů. Údaje o přílivu peněžních prostředků v podniku poskytuje výpočet cash flow. Výnosy, náklady a hospodářský výsledek ale přesto patří k nejdůležitějším charakteristikám hospodaření.

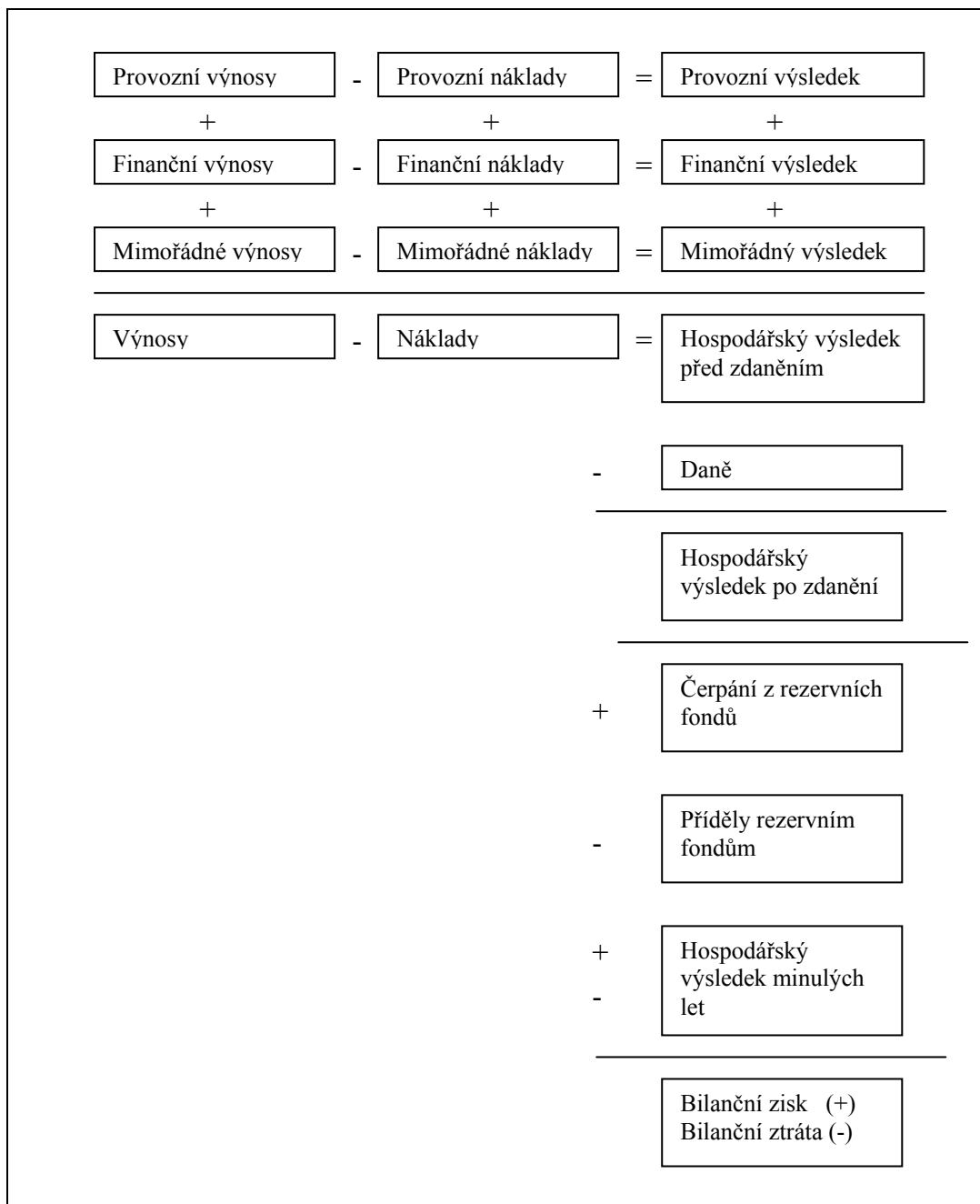
Výnosy podniku – jsou peněžní částky, které podnik získal z veškerých svých činností za určité účetní období, bez ohledu na to, zda došlo k jejich úhradě.

Náklady podniku – jsou peněžní částky, které podnik účelně vynaložil na získání výnosů.

Hospodářský výsledek – se stanoví jako rozdíl mezi výnosy a náklady.

Výkaz zisků a ztrát (výsledovka) podává přehled o výnosech, nákladech a hospodářském výsledku podniku.

V současné době využívanou výsledovku s jejím členěním přibližuje následující schéma (obrázek č.43).

Obr.č.3. Členění výsledovky (podle Synka)

Jak je patrné ze schématu výkaz zisků a ztrát má stupňovitou podobu. Nejprve se zjišťuje provozní výsledek (výsledek z činnosti pro kterou byl podnik založen – výroba, obchod apod.), následně pak finanční (neprovozní výsledek) a závěrem pak mimořádný výsledek (prodej odepsaných strojů, dary apod.).

Výsledovka a rozvaha jsou základní bilance podniku. Jsou stanoveny legislativně a závisí mj. na právní formě podniku.

2.3 Příloha a výroční zpráva

Kapitálové společnosti jsou povinny účetní závěrku rozšířit o přílohu. Ta spolu s rozvahou a výsledovkou tvoří jeden celek. Vedle toho ještě sestavují výroční zprávu.

Úkolem přílohy a výroční zprávy je zvýšit vypovídací schopnost účetní závěrky kapitálových společností o doplňkové údaje, zdůvodnění, specifikace a informace o finančních údajích, které se v rozvaze a výsledovce neobjevují. Jak uvádí Wöhe jedná se zejména o informace zahrnující:

- popis použitých bilančních a oceňovacích metod,
- popis, zdůvodnění a vysvětlení změn těchto metod,
- popis, zdůvodnění a vysvětlení změn v členění položek a v oceňování,
- podání zprávy o průběhu hospodářské činnosti, stavu a o očekávaném vývoji společnosti.

Osobní společnosti a podniky fyzických osob (tehdy jestliže mají povinnost zveřejňovat účetní závěrku) přílohu ani výroční zprávu sestavovat nemusí.

Představenstvo u akciových společností a jednatele u společností s ručením omezeným jsou povinni sestavit spolu s rozvahou a výsledovkou i přílohu a výroční zprávu. Musí tak učinit v prvních třech měsících navazujícího hospodářského roku za uplynulý rok. Ihned po sestavení musí výsledovku rozšířenou o přílohu a výroční zprávu předložit k auditorskému ověření. U malých kapitálových společností může být lhůta pro sestavení účetní závěrky s přílohou a výroční zprávu prodloužena až na šest měsíců.

Příloha a výroční zpráva musí obsahovat všechny údaje důležité pro dozorčí radu a pro valnou hromadu společníků. Musí být sepsány a sestaveny tak srozumitelně, aby jim porozuměl i čtenář, který není odborníkem. Odkazy na paragrafy zákonů lze použít jen tehdy, jestliže jsou doplněny o odpovídající vysvětlivky.

Příklad

Sestavte z následujících údajů rozvahu a výkaz zisků a ztrát (údaje jsou v tisících Kč):

Pozemky: 200	Základní kapitál: 1000
Stroje a zařízení: 1 500	Rezervy: 200
Budovy: 450	Tržby za zboží: 20000
Pohledávky: 350	Osobní náklady: 1200
Nákladové úroky: 537	Bankovní úvěr: 1300
Splatná daň z příjmů: 24%	Odpisy: 200
Běžný účet: 120	Tržby za prodaný materiál: 200
Hotové výrobky na skladě: 80	Náklady na prodané zboží: 18000

Řešení

Rozvaha			
<i>Aktiva</i>		<i>Pasiva</i>	
<i>Dlouhodobý majetek</i>		<i>Vlastní kapitál</i>	
Pozemky	200	Základní kapitál	1000
Stroje a zařízení	1500	Zisk	200
Budovy	450		
<i>Oběžný majetek</i>		<i>Cizí kapitál</i>	
Hotové výrobky na skladě	80	Rezervy	200
Pohledávky	350	Bankovní úvěr	1300
Běžný účet	120		

Aktiva celkem **2700** *Pasiva celkem* **2700**

Výkaz zisků a ztrát

Tržby za zboží	20000
<i>Náklady na prodané zboží</i>	<i>18000</i>
<i>Osobní náklady</i>	<i>1200</i>
<i>Odpisy</i>	<i>200</i>
<i>Tržby za prodaný materiál</i>	<i>200</i>
Provozní hospodářský výsledek	800
<i>Nákladové úroky</i>	<i>537</i>
HV z finančních operací	-537
HV z běžné činnosti	263
<i>Splatná daň z příjmů (24%)</i>	<i>63</i>

Hospodářský výsledek po zdanění (Zisk) 200

Shrnutí kapitoly

Účetní uzávěrka poskytuje číselné údaje o stavu a struktuře majetku, závazků a jmění, o struktuře nákladů a výnosů a o dosaženém hospodářském výsledku podniku v předepsaném členění. Tvoří ji: rozvaha, výkaz zisku a ztrát a příloha. Příloha doplňuje a vysvětluje údaje rozvahy a výsledovky. Rozvaha slouží k porovnání majetku a kapitálu podniku, resp. stavu aktiv a pasiv v jediném momentu – bilančním dnu. Ukazuje také výsledek za dané období, nepodává však informaci o vzniku výsledků. K tomu slouží výkaz zisků a ztrát. Ten srovnává veškeré výnosy s veškeré náklady určitého účetního období a zjišťuje tak nejen výsledek jako saldo, ale ukazuje také zdroje výsledku, vysvětluje jeho vznik. Má stupňovitou podobu, sleduje: provozní výsledek, finanční (neprovozní) výsledek, mimořádný výsledek. Výsledovka a rozvaha jsou základní bilance podniku. Jsou určeny legislativně a závisí m.j. na právní formě podniku. Kapitálové společnosti musí účetní závěrku rozšířit o přílohu a výroční zprávu. Jejich úkolem je zlepšit vypovídací schopnost závěrky doplňkovými údaji, specifikacemi, informacemi o finančních údajích, které se v rozvaze a výsledovce neobjevují.

Otázky k zamyšlení

1. K čemu slouží hospodářský výsledek (HV) v rozvaze a jaký je jeho vztah k HV ve výkazu zisků a ztrát?
2. Čím se liší účetní závěrka a účetní uzávěrka?
3. V čem tkví význam přílohy k účetní závěrce pro podnik?
4. Kdo musí předkládat výroční zprávu podniku k auditu? Proč? Jaký je význam auditu?

3 PODNIKOVÉ POČETNICTVÍ

Cíl kapitoly

V této kapitole se dozvíte k čemu slouží finanční účetnictví a jeho jednotlivé výkazy. Dozvíte se (v podnikohospodářském kontextu) k čemu slouží vnitropodnikové účetnictví, kalkulace, podniková statistika a rozpočty. Seznámíte se s jejich vzájemnými vazbami a s jejich významem pro podnikové plánování a pro vyhodnocování ekonomické situace v podniku. Seznámíte se také se základními pojmy podnikového účetnictví.

Časová zátěž

Na prostudování této kapitoly budete potřebovat přibližně 4 hodiny, na zodpovězení otázek uvedených na konci kapitoly budete potřebovat přibližně dalších 30 minut. Na třetí soustředění byste měli mít tuto kapitolu nastudovanou.

Podnikové účetnictví (označované též jako podnikohospodářské techniky postupu) slouží k zachycení a kontrole peněžních a výkonových toků probíhajících v podniku, které jsou působeny procesem zhotovování a zhodnocování podnikových výkonů (podnikovým obratem).

Podnikového účetnictví plní (podle Wöheho) tři základní úlohy:

dokumentační a kontrolní úlohu – monitoruje hodnotové a naturální toky v podniku.

Zjišťuje stavy k určitému datu (např. majetek, dluhy, ...), vymezuje změny stavů a výsledky za období (např. přírůstky a úbytky pohledávek a závazků, náklady a výnosy...)

dispoziční úlohu – porovnání stavových a výsledkových veličin umožňuje kontrolu hospodárnosti a rentability podnikových procesů a poskytuje podklady pro plánování a rozhodování

výkazní a informační úlohu – získaná a zpracovaná data o hospodářském dění v podniku umožňují vytvářet korektní vztahy vůči státním orgánům, vlastníkům, případně k věřitelům podniku a celé veřejnosti.

Podnikové účetnictví se člení na následující čtyři složky:

finanční účetnictví a výkazy

vnitropodnikové účetnictví a kalkulace

podniková statistika a srovnávání a

plánové propočty.

3.1 Finanční účetnictví a výkazy

Základním úkolem účetnictví je trvale zaznamenávat všechny hospodářsky významné děje, které se v podniku staly. Hospodářsky významné děje jsou pak všechny děje, které vedou ke změně objemu nebo struktury majetku a kapitálu podniku. Všechny stavové a tokové veličiny zaznamenané ve finančním účetnictví jsou vyjádřeny v peněžních jednotkách.

Zjišťování fyzického stavu se uskutečňuje inventurou a následně vzniká tzv. **inventurní soupis majetku**. Ten obsahuje vedle fyzicky zjištěných stavů majetku také pohledávky a dluhy podniku, které se zjišťují tzv. **dokladovou inventurou**. Součástí majetku a dluhu podniku se uvádí členěné podle druhu, množství a hodnoty. Na rozdíl od inventurního soupisu má rozvaha podobu účtu a neobsahuje žádné údaje o množství, ale pouze údaje o druhu a hodnotě.

Finanční účetnictví zachycuje celkový přírůstek nebo spotřebu hodnot, zároveň se změnami majetkové a kapitálové struktury během účetního období. Celková spotřeba hodnot v jednom období se označuje jako **(účetní) náklady**. Celkový přírůstek hodnoty se označuje jako **výnosy**.

Stavy majetku a kapitálu k určitému datu (rozvahový den) jsou uvedeny v **rozvaze**. Výnosy určitého období se zase uvádějí ve **výkazu zisku a ztrát** (výsledovce).

Členění finančních výkazů na rozvahu a výsledovku má vazbu na základní rozdělení účtu ve finančním účetnictví, vedení počátečních stavů, přírůstků a úbytků, jak je patrné z navazujícího členění:

- **účty stavů (rozvahové)** – zachycují pro dané účetní období u každého druhu majetku a kapitálu počáteční stav, přírůstky a úbytky a také koncový stav
- **účty tokové (výsledkové)** – odděleně podle jednotlivých nákladových a výnosových druhů evidují náklady a výnosy za účetní období. Rozdíl mezi výnosy a náklady dává hospodářský výsledek (zisk/ztrátu). Hospodářský výsledek se následně promítá do rozvahy růstem (zisk) nebo poklesem (ztráta) vlastního kapitálu.
- **účty smíšené** – tvoří je kombinace rozvahových a výsledkových účtů (např. nečleněný účet zboží). Nevýhodou smíšených účtů je, že konečný zůstatek je spolutvořen konečným stavem zásob i výsledkem. Řeší se to obvykle rozčleněním na čistě stavový a čistě tokový (výsledkový) účet.

Vnitřní uspořádání podvojného účetnictví umožňuje zjištění hospodářského výsledku daného účetního období dvojím způsobem:

- porovnáním čistého kapitálu na konci a začátku období.
- porovnáním nákladů a výnosů.

Hospodářské operace podniku lze ve finančním účetnictví zachytit prostřednictvím čtyř typů účetních případů:

- záměna aktiv – zvýšení jednoho účtu aktiv znamená snížení jiného účtu aktiv a naopak
- záměna pasiv – přírůstek jednoho kapitálového účtu znamená snížení jiného kapitálového účtu a naopak
- zvýšení rozvahového účtu – pasiva i aktiva se zvyšují o stejnou částku
- snížení rozvahového účtu – aktiva i pasiva se snižují o stejnou částku.

Výsledkové operace ve finančním účetnictví ovlivňují výši vlastního kapitálu a vedou buď ke zvýšení rozvahového součtu (bilanční sumy) nebo k jeho snížení.

3.2 Vnitropodnikové účetnictví a kalkulace

Hlavními úkoly vnitropodnikového (nákladového) účetnictví jsou:

kontrola hospodárnosti – srovnávání vlastních nákladů s dosaženými výkony

kalkulace ceny – zjišťování vlastních nákladů k dosaženým výkonům.

Vnitropodnikové (nákladové) účetnictví zachycuje zejména spotřebu a přírůstky hodnot vznikajících plněním specifických úkolů podniku (výroba a odbyt). V rámci evidence a kontroly nákladů poskytuje vnitropodnikové účetnictví údaje o předpokládaných a skutečných postupech a transakcích v členění nákladů:

podle nákladových druhů – jaké náklady se v podniku vyskytovaly (osobní, materiálové...)

podle místa vzniku a odpovědnosti – mezi jaké nákladové oblasti podniku (např. zásobování, výroba, správa, odbyt...) se jednotlivé nákladové druhy rozdělují

podle účelu vynaložení (podle nositelů) – na produkci jakých výrobků byly vynaloženy.

Členění nákladů ve vnitropodnikovém účetnictví podle účelu vynaložení se týká jejich rozvržení podle spotřeby při výrobě konkrétních produktů. Toto členění má úzkou vazbu na propočet vlastních nákladů, tedy na oblast kalkulace. Kalkulace poskytují zásadní informace pro cenovou politiku podniku. Účelem kalkulace nákladů je stanovení nákladů na jednotlivé výrobky (kalkulační jednice). Kalkulace nákladů poskytuje informace o velikosti a struktuře nákladů v jednotce výkonů a, jak uvádí Synek, může být charakterizována:

svým předmětem (konkrétní výkon)

kalkulovaným množstvím (skutečným objemem výkonů, jež byl s danými náklady vyprodukován)

způsobem přiřazování jednotlivých nákladů k předmětu kalkulace (kalkulační metoda)

strukturou v níž bude vymezen výsledek (kalkulační vzorec).

Jednotlivé složky nákladů se vyčísľují v tzv. kalkulačních položkách patrných z následujícího schématu Všeobecného kalkulačního vzorce používaného v ČR:

- 1) přímý materiál
- 2) přímé mzdy
- 3) ostatní přímé náklady
- 4) výrobní režie
vlastní náklady výroby
- 5) správní režie
vlastní náklady výkonu
- 6) odbytové náklady
úplné vlastní náklady výkonu
- 7) zisk
prodejní cena.

Kalkulace lze členit z řady hledisek. Výchozím členěním je členění na:

předběžná kalkulace – sestavuje se před zahájením výroby, slouží k sestavení nákladových rozpočtů

výsledná kalkulace – vypočítává se po skončení výroby, podává informace o skutečném stavu, kterého bylo dosaženo.

Předběžné kalkulace lze dále členit na kalkulace normové a propočtové. **Normové kalkulace** se sestavují s využitím konkrétních norem a normativů. Metody **propočtových kalkulací** se využívá tehdy, jestliže nejsou k dispozici podkladové normy. Jak se tomu může stát u nových výrob, nových výrobků, či zakázkových výrob.

Specifickým problémem při sestavování kalkulací je promítnutí nepřímých nákladů. Při **kalkulaci s úplnými náklady** se do jejich struktury zahrnují přímé i nepřímé náklady připadající na daný výrobek. U **kalkulace s neúplnými náklady** se přímo na výrobek zjišťují pouze přímé náklady. Zbývající náklady a zisk tvoří tzv. hrubé rozpětí (HR, resp. příspěvek na úhradu). Struktura a organizace vnitropodnikového (nákladového) účetnictví slouží na rozdíl od finančního účetnictví, které je závazně upraveno zákonnými předpisy, k hodnocení podniku a je vnitropodnikovou záležitostí.

3.3 Podniková statistika

Podniková statistika vyhodnocuje spolu s dalšími podklady číselné údaje finančního a vnitropodnikového účetnictví pro kontrolu hospodárnosti a k sestavení podkladů pro plánování a rozhodování. Zatímco finanční a vnitropodnikové účetnictví poskytuje zejména

údaje o hodnotových stavech a hodnotových tocích, podniková statistika získává a zpracovává i dodatečné poznatky o hmotné stránce podnikového dění a o jeho propojenosti se stránkou hodnotovou.

Podniková statistika se orientuje na srovnávání stavů a vývoje v podniku pomocí tzv. ukazatelů (např. vývoj produkce, pohyby zásob, obrat, vztahy a souvislosti mezi kapitálem a ziskem, materiálem a odpadem, ...). Spolu s ostatními obory podnikového účetnictví slouží kontrole, plánování a řízení podniku.

Úkolem podnikové statistiky je umožnit podnikové srovnávání. To se uskutečňuje jednak jako srovnávání uvnitř podniku (vnitropodnikové), jednak jako mezipodnikové srovnávání. V rámci obou těchto kategorií podnikové komparace se pak rozlišuje:

srovnávání v čase

srovnávání postupů

srovnávání skutečností s předpoklady.

Srovnávání umožňuje podnikovému řízení analyzovat hospodářské dění jak uvnitř podniku, tak i ve vztahu k jiným podnikatelským subjektům. Mezipodnikové srovnávání je účelné zejména vůči podnikům působícím ve stejném odvětví příp. při porovnávání podle středních hodnot ukazatelů podniků z daného odvětví.

3.4 Plánové propočty

Plánové propočty (též označované jako rozpočetnictví) mají za úkol konkretizovat v číselných údajích podnikové plánování do formy rozpočtu budoucích vydání a příjmů pro podnik i pro jednotlivé vnitropodnikové útvary (střediska). Při jejich sestavování (odhadu) se využívají jak údaje finančního a vnitropodnikového účetnictví a podnikové statistiky tak i **odhad budoucích stavů**.

Podnikové propočty se prolínají s ostatními obory podnikového účetnictví a nedají se vždy přesně oddělit. Plánování nákladů ve formě **nákladových rozpočtů** je např. svou podstatou plánovým propočtem, současně je ale také částí vnitropodnikového účetnictví.

S růstem velikosti podniku a růstem šířky a hloubky výrobních programů (výrobní podniky) a sortimentu (obchodní podniky) jsou úkoly plánování stále náročnější. Podnikový plán se skládá z množství dílčích plánů, které musí být sestaveny v souladu s rámcovým plánem vrcholového vedení podniku a pod jeho koordinací jednotlivými funkčními oblastmi podniku. Tak vzniká např. plán nákupů, plán výroby, plán odbytu, finanční plán a z nich odvozené další dílčí plány.

Základní rozlišení podnikových rozpočtů s ohledem na jejich obsahové a časové vymezení lze provést v členění na:

- **dlouhodobý rozpočet finančních zdrojů** – zahrnuje plán výnosů a nákladů bilance aktiv a pasiv a tok peněžní hotovosti. Zpracovává se na období delší než jeden rok.
- **roční prováděcí rozpočet** – obsahuje plán výnosů a nákladů, rozpočet peněžních příjmů a výdajů. Je vypracováván pro období jednoho roku.
- **operativní rozpočet** – je tvořen údaji o výnosech a nákladech včetně peněžních příjmů a výdajů. Je zpracováván nejčastěji na období jednoho měsíce.
- **rozpočet střediska** – slouží ke stanovení celkové výše nákladů, výnosů a hospodářského výsledku střediska. Představuje nejpodrobnější měsíční verzi rozpočtu.

3.5 Základní pojmy podnikového účetnictví

Podnikové hospodářství využívá vlastní terminologii pro platby a tvorbu výkonů, které jsou součástí podnikového účetnictví. Jedná se o pojmy, které jsou v běžném hovoru považovány spíše za synonyma, ale v podnikovém hospodářství se jedná o termíny s ostrým obsahovým odlišením. Jedná se o pojmy:

- **příjmy – výnosy**
- **výdaje – náklady**
- **výnosy – výkony**
- **účetní náklady – náklady v kalkulaci.**

Příjmy podniku představují skutečně přijaté peníze (na účet i v hotovosti) v určitém období, zatímco **výnosy** vyjadřují všechny v daném období zaúčtované výkony (objem výroby). Příjmy se odlišují od výnosů tzv. **věcným nesouladem**: například získání úvěru je příjmem, ale nikoliv výnosem, nebo **časovým nesouladem**: tržby jsou v účetním období výnosem, nikoliv příjmem. Je tomu tak proto, že tržby za produkci v příslušném účetním období (vystavená faktura) je nutno rozlišit od inkasa peněz dohodnutého v příštím účetním období (odběrateli je poskytnut obchodní úvěr).

Výdaje podniku jsou vyjádřením úbytku peněžních prostředků (opak příjmů), zatímco **náklady** představují oceněnou spotřebu výrobních faktorů. V hospodářské praxi dochází k věcnému a časovému nesouladu výdajů a nákladů. Například splátka úvěru je výdaj, nikoliv náklad nebo spotřeba dosud nezaplaceného materiálu (podniku poskytnut obchodní úvěr) je ve sledovaném účetním období nákladem, nikoliv výdajem.

Výnosy jsou hodnotovým vyjádřením výsledků zhotovování a zhodnocování **výkonů** v podniku za určité období. Výkony vyjadřují objem produkce, výnosy jsou jejím peněžním vymezením. Výkony a tedy i výnosy vznikají jako důsledek účelného vynakládání nákladů. Rozdíl mezi výnosy a náklady pak tvoří hospodářský výsledek (zisk nebo ztrátu). Zisk je zdaňován a to co zůstane po zdanění patří vlastníkově resp. spoluvlastníkům.

Náklady v účetnictví vyjadřují oceněnou spotřebu výrobních faktorů. Spotřebou se rozumí přeměna těchto hodnot, resp. jejich úbytek v procesu vzniku protihodnoty ve formě podnikových výkonů. Část spotřeby výrobních činitelů v hospodářském období představuje i **náklady v kalkulaci**. Účetní náklady se s náklady v kalkulaci úplně neshodují. Je tomu tak proto, že ve vnitropodnikovém účetnictví jsou zachycovány náklady, kterým neodpovídá vůbec žádný účetní náklad nebo účetní náklad v neúplné výši. Mezi tyto náklady patří např. podnikatelská odměna (za vlastní práci u fyzické osoby nebo osobních společností) nebo také úrok z vlastního kapitálu (jako součást kalkulačních úroků).

Shrnutí kapitoly

Pojem podnikové účetnictví zahrnuje informační ekonomické disciplíny, tedy postupy, jejichž úkolem je zachycení a kontrola peněžních a výkonových toků v podniku, jejichž příčinou je především proces vzniku a zhodnocení podnikových výkonů (dokumentační a kontrolní úloha). Tento úkol lze vymezit jako zjištění stavů v určitém momentu, nebo určení změn stavů za určitý časový úsek, případně výsledku za časový interval. Tato zjišťování mají sloužit především ke kontrole hospodárnosti a rentability a současně poskytovat podklady pro rozhodování vedení podniku (dispoziční úloha). Vnější (externí) úkolem účetnictví je informovat vlastníky, věřitele, finanční orgány a veřejnost o majetkové, finanční a výnosové situaci podniku (výkazní a informační úloha). Z různorodosti plněných úkolů vzniklo členění účetnictví do čtyř dílčích oblastí: finanční účetnictví a rozvaha, evidence a kalkulace

nákladů, podnikohospodářská statistika a srovnávání a podnikové plánování a rozpočtování. Podnikové hospodářství vyvinulo svou vlastní terminologii pro platby a tvorbu výkonů, které jsou součástí podnikového účetnictví. Užívá čtyři páry pojmů: přijatá úhrada – poskytnutá úhrada, příjmy – výdaje, výnosy – náklady v účetnictví, výkony – náklady v kalkulaci. Daňové právo používá v předpisech o zjištění příjmů jako základu zdanění na základě bilance pro daňové účely dalšího páru pojmů: podnikové příjmy – podnikové výdaje. U všech uvedených podnikohospodářských pojmů se jedná o tokové veličiny, tedy o platební resp. výkonové operace, které se uskutečňují v časovém intervalu.

Otázky k zamyšlení

1. Jaký je vztah vnitropodnikového a finančního účetnictví?
2. Uveďte příklady výnosů, které nejsou příjmy a příjmů, které naopak nejsou výnosy.
3. Uveďte příklady nákladů, které nejsou výdaji a výdajů, které naopak nejsou náklady.
4. Charakterizujte vzájemný vztah mezi kalkulacemi a rozpočty.

4 FINANČNÍ ANALÝZA PODNIKU

Cíl kapitoly

V této kapitole se dozvíte co je to finanční analýza podniku a k čemu slouží. Seznámíte se základy poměrové analýzy, konkrétně s ukazateli posuzující rentabilitu, zadluženost, platební schopnost, postavení podniku na kapitálovém trhu a cash-flow. Dozvíte se jakým způsobem postupovat při finanční analýze a jaké jsou její přednosti i nedostatky.

Časová zátěž

Na prostudování této kapitoly budete potřebovat přibližně 4 hodiny, na zodpovězení otázek uvedených na konci kapitoly budete potřebovat přibližně dalších 30 minut. Na třetí soustředění byste měli mít tuto kapitolu nastudovanou.

Finanční analýza je podkladem pro finanční rozhodování v podniku. Základním zdrojem údajů pro její provádění je účetní závěrka a výroční zpráva. Informace pro finanční analýzu ale poskytují například i statistická šetření a údaje manažerského účetnictví z podnikové oblasti nebo externí údaje o jiných podnicích – při mezipodnikovém srovnávání.

Ve finanční analýze jsou vedle rozboru absolutních ukazatelů využívány zejména dvě rozborové techniky: technika procentního rozboru a poměrová analýza.

Procentní rozbor je technika založená na výpočtu procentního podílu jednotlivých položek rozvahy a výsledovky na celku (u rozvahy na bilanční sumě, u výsledovky na celkových výnosech). Návazně se pak sleduje jejich vývoj v čase (v jednotlivých obdobích) nebo se srovnává jejich velikost u sledovaného podniku s výší dosahovanou konkurenty.

Poměrová analýza je **postupem** založeným na využití poměrových ukazatelů, které představují podíl dvou absolutních ukazatelů, např. velikost zisku připadající na jednu korunu tržeb.

Praktickým používáním metod finanční analýzy postupně vykrystalizovala skupina obecně přijímaných ukazatelů, která umožňuje uceleně posoudit finanční situaci v podniku. Valach¹ uvádí jejich členění do čtyř základních skupin podle posuzované vlastnosti předmětu posuzování:

ukazatele rentability a aktivity – jedná se o ukazatele různých forem míry zisku jako všeobecně sdíleného vrcholového ukazatele efektivnosti podniku (rentabilita) a ukazatele stupně využití podnikových aktiv, tedy ukazatele rychlosti resp. doby obratu zásob, pohledávek, hmotného investičního majetku (aktivita)

ukazatele zadluženosti – tvoří ukazatele hodnotící finanční strukturu podniku, zachycují strukturu vloženého kapitálu z hlediska vlastnictví, dispoziční doby, porovnávají vlastní a cizí zdroje financování apod.

ukazatele platební schopnosti – tuto skupinu tvoří ukazatele umožňující posoudit solventnost a likviditu podniku, účelem těchto ukazatelů je poskytnout informaci o potenciální schopnosti hradit ve stanovených termínech své splatné závazky.

ukazatele vycházející z údajů kapitálového trhu – tato skupina ukazatelů poskytuje specifické informace o situaci akciových společností, jejichž akcie jsou volně obchodovatelné.

¹ Valach, J. a kol. : Finanční řízení podniku, Praha, EKOPRESS 1999, Vydání II. ISBN 80-86119-21-1

4.1 Analýza rentability a aktivity

Ukazatele rentability resp. výnosnosti zachycují poměr výsledného efektu dosaženého podnikatelskou činností (hospodářský výsledek) k příslušné srovnávací základně vnímané jako původce daného výsledku. Pro všechny ukazatele rentability je společné, že podávají informaci vztaženou k vrcholovému cíli podniku (zisku), neboť udávají, kolik korun zisku připadá na jednu korunu „původce“ zisku. Nejčastěji používanými ukazateli rentability jsou:

$$\text{Rentabilita tržeb} = \frac{\text{čistý zisk}}{\text{tržby}}$$

$$\text{Výnosnost celkových aktiv (ROA)} = \frac{\text{čistý zisk}}{\text{aktiva}}$$

$$\text{Výnosnost vlastního kapitálu (ROE)} = \frac{\text{čistý zisk}}{\text{vlastní kapitál}}$$

$$\text{Výnosnost kapitálu investorů (ROIC)} = \frac{\text{EBIT} \times (1-d)}{\text{vlastní kapitál} + \text{dlouhodobé dluhy}}$$

kde: EBIT = zisk podniku před zdaněním a úroky

d = míra zdanění zisku v desetinném čísle

Ukazatele aktivity umožňují vyjádřit jak efektivně podnik hospodaří se svým majetkem (aktivy). Stanovují se, jak uvádí Synek², výpočtem pro jednotlivé skupiny aktiv: zásoby, stálá aktiva, oběžná aktiva a pro celková aktiva.

$$\text{Obrat zásob} = \frac{\text{tržby}}{\text{zásoby}} \quad (\text{v počtech obrátů za rok})$$

$$\text{Průměrná doba inkasa} = \frac{\text{pohledávky}}{\text{roční tržby}/360} \quad (\text{ve dnech})$$

$$\text{Obrat stálých aktiv} = \frac{\text{tržby}}{\text{stálá aktiva}} \quad (\text{v počtech obrátů za rok})$$

$$\text{Obrat oběžných aktiv} = \frac{\text{tržby}}{\text{oběžná aktiva}} \quad (\text{v počtech obrátů za rok})$$

$$\text{Obrat celkových aktiv} = \frac{\text{tržby}}{\text{celková aktiva}} \quad (\text{v počtech obrátů za rok})$$

² Synek, M. a kol. : Podniková ekonomika, Praha, C.H.Beck, 1999, vydání I. ISBN 80-7179-228-4

4.2 Analýza zadluženosti

Termín zadluženost v podnikovém hospodářství vyjadřuje skutečnost, že podnik používá ke kapitálovému krytí svých majetkových součástí (aktiv) cizí zdroje (dluh). Používání cizích zdrojů ovlivňuje jak výnosnost kapitálu vlastníka, či společníků tak i velikost podnikatelského rizika. V hospodářské praxi se na financování podnikových aktiv podílí jak vlastní tak i cizí kapitál. Cizí kapitál využívá podnik s očekáváním, že výnos, který se s jeho využitím získá bude vyšší než náklady spojené s jeho použitím (úrok z cizího kapitálu).

Zastoupení vlastního a cizího kapitálu se v různých podnicích liší. Obecně se uplatňuje zásada, že vlastní kapitál má být pokud možno vyšší než kapitál cizí. Důvodem je skutečnost, že cizí kapitál je nutné splatit, nízký podíl vlastního kapitálu se považuje za obvykle za finanční slabost podniku a ohrožení jeho stability. Jak uvádí Valach³ v zemích OECD se cizí zdroje podílí na finanční struktuře podniků v průměru 35%.

Zadluženost v podnikovém hospodářství měříme podle Synka⁴ dvěma způsoby:

$$\text{Zadluženost} = \frac{\text{celkový dluh (cizí zdroje)}}{\text{celková aktiva}}$$

$$\text{Krytí úroků} = \frac{\text{zisk před úroky a zdaněním}}{\text{úroky}}$$

Pro měření **finanční páky** se používá následující ukazatel:

$$\frac{\text{celkové zdroje (aktiva)}}{\text{vlastní zdroje}}$$

Finanční páka je označení pro jev kdy cizí kapitál zvedá výnosnost vlastního kapitálu - tak jako páka zvedá břemeno.

4.3 Analýza platební schopnosti

Systémově nezávislým znakem charakterizujícím prosperující podnik je princip finanční rovnováhy. Plnění požadavku vymezeného tímto znakem předpokládá trvalou schopnost podniku dostát svým splatným finančním závazkům. Nástrojem analýzy platební schopnosti jsou ukazatele likvidity. Jejich prostřednictvím se měří schopnost podniku vyrovnat své splatné závazky. V podnikovém hospodářství se, podle Synka⁵, vypočítávají dva základní ukazatele likvidity:

$$\text{Běžná likvidita (Current ratio)} = \frac{\text{oběžná aktiva}}{\text{krátkodobé závazky}}$$

$$\text{Rychlá likvidita (Quick ratio, Acid test)} = \frac{\text{oběžná aktiva - zásoby}}{\text{krátkodobé závazky}}$$

³ Valach, J. a kol. : Finanční řízení podniku, Praha, EKOPRESS 1999, Vydání II. ISBN 80-86119-21-1

⁴ Synek, M. a kol. : Podniková ekonomika, Praha, C.H.Beck, 1999, vydání I. ISBN 80-7179-228-4

⁵ Synek, M. a kol. : Podniková ekonomika, Praha, C.H.Beck, 1999, vydání I. ISBN 80-7179-228-4

4.4 Analýza postavení podniku na kapitálovém trhu

Analýza postavení podniku na kapitálovém trhu je svým způsobem výjimečná. Týká se totiž pouze podniků uplatňujících právní formu podnikání - akciovou společnost. Odlišný je i způsob zjišťování hodnotících ukazatelů. Zatím co skupiny ukazatelů využívané v předchozích analytických postupech byly založeny na využití údajů zjišťovaných výhradně v účetnictví podniku, u ukazatelů využívaných při analýze postavení podniku na kapitálového trhu je tomu jinak.

Při analýze postavení podniku na kapitálovém trhu jsou využívány ukazatele vyjadřující jak je trhem (burzou a investory) hodnocena dosavadní činnost podniku a jeho očekávaný vývoj. Tyto ukazatele jsou souhrnným výsledkem ohodnocení podniku v rámci předchozích analytických postupů.

Nejčastěji jsou využívány následující ukazatele tržní hodnoty podniku:

$$\text{Poměr ceny akcie k zisku na akcii P/E} = \frac{\text{tržní cena akcie}}{\text{čistý zisk na 1 akcii}}$$

$$\text{Kurz akcie (Market/Book ratio)} = \frac{\text{tržní cena akcie}}{\text{nominální hodnota akcie}}$$

$$\text{Čistý zisk na akcii EPS} = \frac{\text{čistý zisk}}{\text{počet akcií}}$$

4.5 Postup finanční analýzy

Finanční analýza obvykle začíná rozborem absolutních ukazatelů (tržby, výnosy, náklady, atd.) a jejich změn v čase. Pak následuje rozbor struktury a vrchol analýzy představuje rozbor poměrových ukazatelů.

Finanční analýzu založenou na využití poměrových ukazatelů lze, podle Synka⁶ vymežit prostřednictvím následujících pěti kroků:

- výpočet poměrových ukazatelů za sledovaný podnik,
- komparace poměrových ukazatelů s odvětvovými průměry (sektorová a odvětvová analýza),
- hodnocení vývoje poměrových ukazatelů v čase (trendová analýza),
- hodnocení vzájemných vztahů mezi poměrovými ukazateli (v USA obvykle systém Du Pont, u nás pyramidová soustava ukazatelů)
- návrh opatření (analýza identifikuje slabá a silná místa ekonomiky podniku a slouží jako podklad pro finanční řízení).

Systém ukazatelů Du Pont se zaměřuje na vzájemné vazby mezi poměrovými ukazateli. Je založen na základní rovnici:

$$\text{ROA} = \frac{\text{čistý zisk}}{\text{tržby}} \times \frac{\text{tržby}}{\text{aktiva}} = \frac{\text{čistý zisk}}{\text{aktiva}}$$

⁶ Synek, M. a kol. : Podniková ekonomika, Praha, C.H.Beck, 1999, vydání I. ISBN 80-7179-228-4

ROA= rentabilita tržeb x obrat celkových aktiv = výnosnost celkových aktiv

Ze základní rovnice pak vychází rozšířená Du Pontova rovnice:

$$ROE = Z/VK = Z/A * A/VK = Z/T * T/A * A/VK$$

$$ROA = Z/A$$

nebo-li po úpravě: $ROE = ROA * A/VK$

kde: Z....čistý zisk

A.....celková aktiva

T.....tržby

VK.....vlastní zdroje

ROE....rentabilita vlastního kapitálu

ROA....rentabilita celkových aktiv.

ROE = rentabilita tržeb (zisková marže) x obrat aktiv x míra finanční páky= výnosnost vlastního jmění

Tato rozšířená rovnice vyjadřuje skutečnost, že management má tři páky ke zvyšování výnosnosti vlastního kapitálu (ROE):

- zisková marže (hlavním způsobem zvyšování je snižování nákladů)
- obrat aktiv (hlavním způsobem je růst tržeb připadajících na jednu korunu aktiv)
- finanční páka (hlavním způsobem je levné použití cizích zdrojů).

Pyramidová soustava finančních ukazatelů je založena na postupném rozkladu vrcholového ukazatele na dílčí ukazatele, které jej v rozhodující míře ovlivňují. Vrcholový ukazatel by měl co nejlépe postihovat základní cíl podniku. Výpočet vlivů dílčích ukazatelů zpracovává na počítači tzv. logaritmickou metodou. Analytik se zde zabývá jen rozhodující fází rozboru, interpretaci výsledků a návrhem opatření.

Příklad

Využijte níže uvedené účetní výkazy k sestavení základních poměrových ukazatelů rentability, likvidity, aktivity a zadluženosti.

Rozvaha			
<i>Aktiva</i>		<i>Pasiva</i>	
<i>Dlouhodobý majetek</i>		<i>Vlastní kapitál</i>	
Pozemky	200	Základní kapitál	1000
Stroje a zařízení	1500	Zisk	200
Budovy	450		
<i>Oběžný majetek</i>		<i>Cizí kapitál</i>	
Hotové výrobky na skladě	80	Rezervy	200
Pohledávky	350	Bankovní úvěr	1300
Běžný účet	120	- z toho krátkodobý BÚ	500
<i>Aktiva celkem</i>	2700	<i>Pasiva celkem</i>	2700

Výkaz zisků a ztrát

Tržby za zboží	20000
Náklady na prodané zboží	18000
Osobní náklady	1200
Odpisy	200
Tržby za prodaný materiál	200
Provozní hospodářský výsledek	800
Nákladové úroky	537
HV z finančních operací	-537
HV z běžné činnosti	263
Splatná daň z příjmů (24%)	63
Hospodářský výsledek po zdanění (Zisk)	200

Řešení

V rámci řešení může být sestavena celá řada ukazatelů. Uvedeme zde tedy výsledky nejpoužívanějších ukazatelů za jednotlivé skupiny.

Ukazatele rentability

$$\text{Rentability tržeb} = 200 / 20000 = 0,01 = 1\%$$

$$\text{ROA} = 200 / 2700 = 0,074 = 7,4\%$$

$$\text{ROE} = 200 / 1200 = 0,167 = 16,7\%$$

Ukazatele likvidity

$$\text{Běžná likvidita} = 550 / 500 = 1,1$$

$$\text{Rychlá likvidita} = 470 / 500 = 0,94$$

Ukazatele aktivity

$$\text{Obrat zásob} = 20000 / 80 = 250$$

$$\text{Průměrná doba inkasa} = 350 / (20000 / 365) = 6,39 \text{ dní}$$

$$\text{Obrat celkových aktiv} = 20000 / 2700 = 7,4$$

Ukazatele zadluženosti

$$\text{Zadluženost} = 1500 / 2700 = 0,556 = 55,6\%$$

$$\text{Krytí úroků} = (200 + 63 + 537) / 537 = 1,49$$

Shrnutí kapitoly

Finanční analýza je podkladem finančního rozhodování. Základním zdrojem dat pro její provádění je účetní závěrka a výroční zpráva. Vedle rozboru absolutních ukazatelů zahrnuje i procentní rozbor a poměrovou analýzu. Pro posuzování finanční situace podniku využívá finanční analýza ukazatele, které lze podle posuzované vlastnosti rozčlenit do čtyř skupin: ukazatele rentability a aktivity, ukazatele zadluženosti, ukazatele platební schopnosti a ukazatele vycházející z údajů kapitálového trhu. Finanční analýza zpravidla začíná rozbohem absolutních ukazatelů, následuje rozbor struktury a vyvrcholení finanční analýzy představuje rozbor poměrových ukazatelů. Rozbor poměrových ukazatelů je proces, v jehož rámci jsou nejprve vypočteny poměrové ukazatele za sledovaný podnik, následuje jejich odvětvová komparace a hodnocení vývoje a posouzení vzájemných vztahů. Proces uzavírá návrh opatření k odstranění úzkých míst a využití silných stránek finanční situace podniku, zjištěných analýzou.

Otázky k zamyšlení

1. Jakým způsobem a z jakých zdrojů se sestavují poměrové ukazatele?
2. Charakterizujte ukazatele rentability a aktivity.
3. Charakterizujte ukazatele likvidity a zadluženosti.
4. Charakterizujte ukazatele tržní hodnoty a zamyslete se nad jejich použitelností v ČR.